

Рис. 2. Структура БД внутрішнього аудиту кредитних операцій комерційного банку

Для того щоб зазначений процес автоматизувати, нами запропоновано бази даних (БД) внутрішнього аудиту кредитних операцій комерційного банку (рис. 2).

Запропонована БД надасть можливість користувачу отримувати важливу для роботи інформацію, при необхідності створюючи на її основі детальний звіт.

Висновки. Необхідність розвитку та удосконалення підходів, методики внутрішнього аудиту як вагової складової системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності.

Опрацювання процедур внутрішнього аудиту націлене на розуміння керівництвом та працівниками

банку їх необхідності як послуги, яка поки що використовується не повною мірою через неоднозначне тлумачення об'єктів внутрішнього аудиту у банках.

Виходячи з потреб аудиторської практики було визначено склад функціональних задач та виявлено, що автоматизована система аудиту має: проводити розрахунок фінансового стану позичальника, оцінювати рівень забезпечення, виявляти помилки у кредитних договорах та формувати звіт про проведену перевірку. За результатами дослідження було розроблено функціональну структуру автоматизованої системи аудиту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белоглазова Г. Н. Аудит банков / Г. Н. Белоглазова, Л. П. Кроливецкая, Е. А. Лебедева : учеб. пособие. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 352 с.
2. Мамонова И. Д. Аудит кредитных организаций / И. Д. Мамонова, З. Г. Ширинская : учеб. Пособие. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 520 с.
3. Міжнародні стандарти внутрішнього аудиту [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.iaa-ru.divo.ru/>.
4. Полетаєва О. Розвиток внутрішнього аудиту / О. Полетаєва / Банковский аудитор. – 2001. – № 10. – С. 4–5.
5. Смирнова Л. Р. Банковский аудит / Л. Р. Смирнова : учеб. пособие [Под ред. проф. М. И. Баканова]. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 448 с.
6. Скотт, Риггс и Флетчер (аудит) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://srf.ru/service/it/Progs>. – Загол. с екрана.
7. Сухарева Л. О. Організація і методика аудиту / Л. О. Сухарева : навч. посіб. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 480 с.
8. Татарчук М. І. Корпоративні інформаційні системи : навч. посібник / М. І. Татарчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 291 с.

УДК 657

Яцунська О.С.

викладач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ОБЛІКУ

CLASSIFICATION OF THE FIXED ASSETS IN THE PROCESS OF REFORMATION OF SYSTEM NATIONAL ACCOUNT

АНОТАЦІЯ

У публікації здійснено критичний аналіз існуючих в економічній літературі класифікацій основних засобів та проведено її уточнення з метою забезпечення можливостей повного використання інформації про об'єкт дослідження для потреб ефективного управління.

Ключові слова: класифікація, зменшення корисності, одиниця, що генерує грошові кошти.

АННОТАЦИЯ

В публикации совершено критический анализ существующих в экономической литературе классификаций основных средств и произведено ее уточнение с целью обеспечения возможностей полного использования информации об объекте исследования для целей эффективного управления.

Ключевые слова: классификация, уменьшение полезности, единица, генерирующая денежные средства.

ANNOTATION

In a publication the walkthrough of existing in economic literature classifications of the fixed assets is carried out and its clarification is conducted with the aim of providing the possibilities of the complete use of information about the object of research for the necessities of effective management.

Key words: classification, impairment, cash-generating unit.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Процес глобалізації світової економіки зумовлює динамічність економічних процесів у сучасному вітчизняному та світовому просторі та спонукає до розвитку та вдосконалення критеріїв (ознак) класифікації об'єктів бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики класифікації основних засобів можна зустріти в працях таких вітчизняних вчених, як Б. І. Валуєва [2, с. 137-141], А. К. Марченко [3, с. 35-39], І. А. Ламікіна [4, с. 46-50], П. С. Безруких [5, с. 67-72], П. П. Новиченко [6, с. 30-35], В. К. Радостовця [7, с. 82-86], Е. П. Козлової [8, с. 167-171], Н. В. Чебанової [9, с. 267-275], А. А. Белоусова [10, с. 215], Г. В. Нашкєрської [11, с. 146-151], В. С. Лєнь [12, с. 80-84], О. Ю. Омєльченко [13, с. 9], Н. М. Ткаченко [14, с. 260-269], О. В. Лишиленко [17, с. 46-50], І. Б. Садовської [18, с. 266-269], О. П. Гаценко [19, с. 9-10], М. М. Зюкова [20, с. 8-9], М. І. Бондаря [21, с. 8], О. В. Макєєвої [23, с. 8-10] та інших.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на великий науковий інтерес щодо системи класифікації об'єктів основних засобів, ще існує низька питань, що недостатньо глибоко вивчені та потребують подальших наукових досліджень, особливо у сучасних умовах реформування системи бухгалтерського обліку, як у зв'язку з намаганням гармонізації бухгалтерського та податкового обліку так із боку наближення вітчизняного обліку до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні історичного аспекту та аналізі існуючих класифікацій основних засобів за рядом вагомих класифікаційних ознак, які є актуальними в процесі реформування вітчизняного бухгалтерського обліку.

Викладення основного матеріалу дослідження. З розвитком економічних та соціальних наук відбувається уточнення та зміни класифікацій економічної інформації та бухгалтерський облік за даних умов не є винятком.

Класифікація (фр. , англ. classification походить від лат. classis – клас і facio – роблю) являє собою багатоступінчастий, послідовний поділ певною сукупності з метою систематизації, поглиблення і отримання нових знань щодо членів поділу.

Тобто поділ основних засобів на окремі групи за визначеними класифікаційними ознаками необхідний для розуміння й забезпечення необхідною достатньою та вчасною інформацією різних груп користувачів для різних цілей.

З цього приводу Н. В. Урбан у своєму дослідженні зазначено, що «класифікація активів, як їх групування за певною ознакою залежить від мети, для досягнення якої вона виконується» [1, с. 27].

У табл. 1 наведено ретроспективний огляд економічної літератури з питання визначення ознак, за якими здійснюється класифікація основних засобів.

За даними табл. 1 можна прослідити розвиток економічної думки науковців щодо складу класифікаційних ознак об'єкту дослідження, та дійти висновку, що

Таблиця 1

Перелік класифікаційних ознак основних засобів за поглядами дослідників-попередників

№	Ознака, за якою здійснюється класифікація	Підстава класифікації	Джерело
1.	Відношення до галузі народного господарства	Промисловість	[2], [3], [5]
		Основні засоби інших галузей на промисловому підприємстві	
		Галузь народного господарства	[3], [4], [6], [7], [8], [9], [10], [11], [14], [16], [17], [18]
2.	Функціональне призначення (призначення у виробничо-господарській діяльності [8])	Промислово-виробничі	[3], [4], [6], [8], [10], [14]
		Виробничі інших галузей	
		Невиробничі (непромислові)	
3.	Види основних засобів (цільове призначення та виконувани функції [3], [7]; натурально-речовий склад [5], [9]; натурально-матеріальний склад [14]; технічна характеристика і спосіб використання [11]; призначення та натуральні ознаки [12]; функціональне призначення [23])	Земельні ділянки	[2], [3], [5], [6], [7], [8], [9], [10], [11], [12], [14], [15], [16], [23]
		Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	
		Будівлі, споруди та передавальні пристрої	
		Машини та обладнання	
		Транспортні засоби	
		Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	
		Тварини	
		Багаторічні насадження	
		Інші основні засоби	
Інші необоротні матеріальні активи			
4.	Згідно Державного класифікатора основних фондів	Групи 1, 2, 3	[14]
5.	Характер участі в процесі розширеного відтворення (функціональне призначення [9], [11], [17], [18])	Виробничі	[2], [3], [4], [6], [7], [9], [11], [12], [16], [17], [18]
		Невиробничі	
6.	Участь у господарській діяльності	Виробничі	[23]
		Невиробничі	
7.	Належність підприємству	Власні	[2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10], [11], [12], [14], [15], [16], [17], [18], [23]
		Орендовані (отримані в операційну або фінансову оренду)	
8.	Характер використання (ступень використання [8],[5], [9], [10], [11], [16], [23])	Діючі	[2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10], [11], [14], [15], [16], [17], [18], [23]
		Запасне обладнання (тимчасово недіючі)	
		Законсервоване обладнання (недіючі)	
		Основні засоби, які здано в оренду	
9.	Відношення до стадій сукупного процесу функціонування	Основні фонди на стадії придбання	[2]
		Основні фонди на стадії збереження	
		Експлуатація	
		Вибуття	

10.	Відношення до центрів експлуатації	Підприємство	[2]
		Цех	
		Відділ, служба	
11.	Відношення до центрів відповідальності	Цех	[2]
		Відділ, служба	
		Робоче місце	
12.	Характер дії на предмети праці	Активні	[2], [6]
		Пасивні	
13.	Цільове призначення використання	Матеріальне забезпечення	[2]
		Конструювання виробів	
		Технологічне забезпечення	
		Виробниче обслуговування	
		Виготовлення продукції	
		Збут	
		Господарське обслуговування	[15]
		Управління	
		Виробничого призначення	
		Загальновиробничого призначення	
		Адміністративного призначення	
		Основні засоби, що зайняті в збуті	
		Основні засоби культурно-побутового призначення	
14.	Доцільність використання	Основні засоби, які раціонально використовуються в процесі розширеного відтворювання	[2]
		Надлишкові основні засоби	
15.	Наявність натуральної форми	Інвентарні	[7], [12]
		Неінвентарні	
16.	Мета бухгалтерського обліку	Земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструмент, прилади, інвентар (меблі)	[10], [12], [14], [17]
		Основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції	[15]
17.	Мета податкового обліку (для розрахунку амортизації)	Групи 1- 16	[10], [12], [14], [15], [17], [23]
18.	Значимість	Суттєві	[13]
		Несуттєві	
19.	Стан зношеності	Нові	[13]
		Придатні	
		Застарілі	
		Підлягають заміні	
20.	Подібність	Подібні	[15]
		Неподібні	
21.	Термін корисної експлуатації	Основні засоби, що не обмежені строком експлуатації	[23]
		Основні засоби, які мають граничний термін експлуатації	
22.	Спосіб оцінки	Основні засоби, що були оцінені за первісною вартістю	[23]
		Переоцінені основні засоби	

система класифікацій є дуже варіативною та динамічною, тільки за останні десять років перелік було доповнено сьома ознаками (мета бухгалтерського обліку, мета податкового обліку, значимість, стан зношеності, подібність, термін корисної експлуатації, спосіб оцінки), що здебільшого пов'язано зі зміною вимог щодо обліково-економічної інформації на кожному етапі соціально-економічних відносин.

Цей факт підтверджує думку Б. І. Валуєва, що

перш за все слід розкрити об'єкт управління з такою мірою глибини, яка буде достатньою для створення адекватної системи управління та її наступної адаптації до нових умов та завдань.

Однак наукові класифікації наведені в економічній літературі мають суттєві розбіжності, що знижує можливість їх використання для побудови інформаційних моделей основних засобів та вимагає їх аналізу та доопрацювання.

Проводячи аналіз, звертає на себе увагу той факт, що весь час «левину долю» серед переліку класифікаційних ознак займають офіційно регламентовані класифікації основних засобів, метою яких є досягнення єдиної системи обліку та проведення статистичних обстежень економічної діяльності підприємств та організацій на макrorівні.

Сьогодні не є винятком. Нині в Україні існує єдина класифікація основних засобів наведена у П(С)БО 7 «Основні засоби», Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів та Податковому кодексу України, до основи якої покладено вищезгадані ознаки основних засобів. Цей факт свідчить про спрямованість чинних нормативних актів на складання фінансової, податкової та статистичної звітності, а не на створення інформаційної бази для управління об'єктами необхідної у практичній діяльності підприємств.

Найбільш повною є класифікація основних засобів наведена у роботі Б. І. Валуєва, яка складається з угруповань за дванадцятьма ознаками [2, с. 137-141]. Але, на жаль, у роботі є певні не достатньо обґрунтовані положення, а саме те, що не має підстав групувати основні засоби за цільовим призначенням їх використання та відношенням до центрів експлуатації, бо у даному випадку вони вже розглядаються не як об'єкти, тобто ресурси підприємства, а як елемент витрат «Амортизація» за видами діяльності. Ця помилка пізніше знайшла також місце в роботі колективу авторів під керівництвом М. Г. Михайлова [15, с. 190-194].

За даними табл. 1 також звертає на себе увагу факт наявності розбіжностей стосовно визначень самої ознаки класифікації, тобто деякі однакові за підставою класифікації мають різні назви та навпаки, за однією назвою класифікаційної ознаки стоять різні підстави.

Хотілося б зазначити відносно класифікаційних ознак «Характер участі в процесі розширеного відтворення (функціональне призначення)» та «Участь у господарській діяльності», які мають однакові за назвою підстави класифікації, але ж які є різними за суттю.

До основи поділу основних засобів на виробничі та невиробничі відносно характеру участі в процесі розширеного відтворення покладено теорію К. Маркса, тобто під виробничими основними засобами слід розуміти засоби, які функціонують в сфері матеріального виробництва, а, у свою чергу, невиробничі – навпаки, у невиробничій.

Сьогодні Податковий кодекс України також вимагає поділу основних засобів на виробничі та невиробничі, але в контексті господарської діяльності, яка спрямована на отримання доходу. Таким чином, виробничими основними засобами вважають всі об'єкти, що діють в напрямках, пов'язаних з отриманням доходу, а невиробничі виконують соціально-культурні функції.

Слід також зазначити, що актуальною є пропозиція В. К. Радостовеця [7, с. 82-86], яка згодом знайшла відображення в роботах В. С. Лень [12, с. 80-84], О. П. Гаценко [19, с. 9-10], М. М. Зюкової [20, с. 8-9] та М. І. Бондаря [2, с. 8] класифікувати об'єкти основних засобів за ознакою наявності речової форми на інвентарні, тобто такі що мають речовий зміст та підлягають обміру та підрахунку в натурі; та такі які її не мають – неінвентарні (капітальні витрати на поліпшення земель, лісових і водних ресурсів, капітальні ремонти орендованого майна).

З цього приводу О. П. Гаценко, М. М. Зюкова та М. І. Бондарь у своїх дисертаційних дослідженнях наводять проблемні питання обліку таких неінвентарних об'єктів оскільки ці об'єкти не мають матеріально-речової форми, що не є властивим для такої економічної категорії як основні засоби.

М. І. Бондарем також зазначено важливість групування основних засобів за ознакою функціонального призначення та обґрунтовано недоцільність поєднання в обліку і відображення в балансі, як єдиного, виробничих і невиробничих основних засобів, оскільки останні є активом, що відображає тільки матеріальні цінності підприємства, а не виконує функцій засобів праці та не відображає виробничі потужності підприємства.

Свого часу реформування вітчизняного обліку до П(С)БО та Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.94 р. № 334/94-ВР, призвело до появи таких класифікаційних ознак, як за метою бухгалтерського та податкового обліків, що було необхідним для обчислення амортизаційних відрахувань за групами основних засобів.

Сьогодні у спробах гармонізації бухгалтерського обліку та обліку для цілей оподаткування у Податковому кодексі України визначено 16 груп основних засобів, які співпадають з групами в бухгалтерському обліку, що, у свою чергу може з'єднати мету класифікації для двох облікових підсистем.

Слушно також є пропозиція О. В. Макеєвої класифікувати основні засоби за способом оцінки, що забезпечить необхідною інформацією стосовно всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить об'єкт, який зазнав переоцінки та дозволить уникнути вибіркової переоцінки об'єктів [23, с. 8-10].

Однак, ін коли спостерігається визначення науковцями класифікаційних ознак, які не є значущими, що призводить до роздування переліку ознак та відображення одних й тих же об'єктів у різних групуваннях.

Так, на нашу думку, недоцільною є пропозиція Н. М. Ткаченко класифікувати об'єкти згідно Державного класифікатора основних фондів від 19.08.97 р., до основи якого було покладено розподілення об'єктів основних фондів на 3 групи. У зв'язку з тим, що згідно Листа державного комітету статистики № 03/05-10/400 від 10.04.2010 респонденти не повинні використовувати класифікатор ДК 013-97, у т.ч. як орієнтир чи рекомендаційний акт та тут має місце підміна однієї класифікаційної ознаки іншою, які є аналогічними за змістом, а саме ознаки «Види основних засобів».

Колективом авторів [15, с. 190-194] доповнено існуючі класифікації ознакою подібності на подібні та неподібні, яка, на думку авторів, є необхідною для інформаційного забезпечення операцій з обміну активами.

Однак, згідно П(С)БО 7 подібні об'єкти – це об'єкти, які мають однакове функціональне призначення та однакову справедливую вартість, тобто клас (вид) основних засобів. Тоді, класифікуючи об'єкти за подібністю, ми визнаємо класи (види) основних засобів, а за неподібністю – відношення класів один до одного.

Ю. О. Омельченко запропоновано поділяти основні засоби за значимістю (суттєві та несуттєві) та за станом зношеності (нові, придатні, застарілі, що підлягають заміні), що, на його думку, дозволить акціонерам та іншим користувачам постійно мати інформацію про стан основних засобів та необхідність їх оновлення та під час прийняття рішення про проведення переоцінки майна [13, с. 9].

На нашу думку, поділ основних засобів за значимістю не є коректним, зокрема тому, що якщо об'єкт віднесено до категорії основних засобів, то він вже є суттєвим.

Деякими авторами, взагалі пропонується спростити систему обліку основних засобів згідно з прийнятим П(С)БО 7 і Планом рахунків бухгалтерського обліку шляхом збереження тільки угруповання «Основні

засоби», а угруповання «Інші необоротні активи» необхідно віднести до розряду аналітичного обліку до «Інших основних засобів» [22, с. 8].

Однак, окрім зазначених різними авторами цілей, сьогодні актуальним є питання визначення достовірної облікової оцінки об'єктів основних засобів, що вимагає від суб'єктів господарювання проведення процедури зменшення корисності основних засобів та визначення групи активів, що генерує грошові кошти, її балансової вартості та розподілу витрат від між об'єктами цієї групи на обґрунтованій та послідовній основі.

З цією метою доцільно класифікувати об'єкти основних засобів за їх змогою генерування майбутніх грошових потоків на одиниці, що генерують грошові кошти та корпоративні активи.

Згідно з М(С)БО 36 «Зменшення корисності активів», під корпоративними активами слід розуміти активи (за винятком гудвілу), які сприяють генеруванню майбутніх грошових потоків як від одиниці, яка генерує грошові кошти, що розглядається, так і від інших одиниць, які генерують грошові кошти.

Поняття одиниці, яка генерує грошові кошти, недостатньо розглянуто в економічній літературі та наведено лише у МСФЗ та національних П(С)БО, що вимагає від бухгалтерів професійного судження, до чого напевно чи готові вітчизняні бухгалтери (табл. 2).

З визначень, що наведено у табл. 2, можна зробити висновок, що одиницею, яка генерує грошові кошти може бути окремий об'єкт, група об'єктів, цех, група цехів, цілком підприємство та інколи група підприємств. Принциповим при визначенні генеруючої одиниці є те, що її грошові потоки не повинні здійснювати значний вплив на грошові потоки інших груп активів. Тобто, компонент підприємства, який здатний без участі інших підрозділів здійснювати повний цикл виробництва може бути визнано як одиниця, що генерує грошові кошти.

Таблиця 2

Визначення поняття «одиниці, яка генерує грошові кошти»

№ п/п	Джерело	Визначення
1.	П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»	Група активів, яка генерує грошові потоки – це мінімальна група активів, використання якої приводить до збільшення грошових коштів окремо від інших активів
2.	П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»	Компонент підприємства – одиниця (група) одиниць, що генерує грошові кошти, та може бути виділена операційно і забезпечує діяльність з виробництва та/або продажу продукції (робіт, послуг)
3.	МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»; МСБО 36 «Зменшення корисності активів»	Одиниця, яка генерує грошові кошти (cash-generating unit) - найменша група активів, яку можна ідентифікувати і яка генерує надходження грошових коштів, що здебільшого не залежать від надходжень грошових коштів від інших активів або груп активів.

Слід також зазначити, що П(С)БО 28 вимагає наведення у примітках до фінансової звітності інформації про характеристику (склад) групи активів, яка

генерує грошові потоки (назва, місце використання, сегмент до якого належить група) із зазначенням поточного і попереднього способу включення активів до певної їх групи, причини зміни способу групування (якщо визначення складу групи активів, яка генерує грошові потоки, змінилося), якщо втрати від зменшення корисності активів є суттєвими.

На наш погляд, доповнення існуючих науково обґрунтованих класифікацій даною підставою є необхідним, особливо в умовах наявності на території України зовнішніх ознак зменшення корисності активів, що дозволить вирішити одну з проблем визначення втрат від зменшення корисності основних засобів – визначення групи активів, що генерує грошові кошти, її балансової вартості та розподілу втрат від зменшення корисності активів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, огляд літератури з питань класифікацій основних засобів, на наш погляд, дає підстави для наступних висновків:

- існуючі в літературі класифікації містять деякі недоліки, дискусійні положення та невирішені питання;

- мають місце випадки підміни одних класифікаційних ознак іншими, які є аналогічними за змістом, що призводить до їх дублювання одних;

- інколи спостерігаються виділення класифікаційних ознак, які не є суттєвими.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності доповнення існуючих класифікацій основних засобів ознакою здатності генерування грошових коштів, що має суттєве практичне значення в сучасних умовах реформування вітчизняного обліку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Урбан Н. М. Методика та організація оцінки активів підприємства в обліку та аудиті : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / Наталія Михайлівна. – Тернопіль, 2004. – 215 с.
2. Валув Б. І. Контроль в системі внутрішнього виробничого розрахунку / Б. І. Валув, Л. П. Горлова, В. В. Муравская и др. – М. : Финансы и статистика, 1987. – 239 с.
3. Марченко А. К. Бухгалтерский учет в промышленности. – Минск : «Высшейш. Школа», 1977. – 432 с.
4. Ламыкин И. А. Основы бухгалтерского учета : (Для студентов экономических факультетов университетов) : учебник. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 272 с.
5. Бухгалтерский учет : учебник / П. С. Безруких, Б. В. Ивашкевич, А. Н., Кашаев и др. ; Под ред. П. С. Безруких. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1987. – 263 с.
6. Бухгалтерский учет в промышленности и капитальном строительстве : учебник / П. П. Новиченко, Т. Н. Шеина, Ф. П. Васин и др. ; Под ред. П. П. Новиченко. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 464 с.
7. Радостовец В. К. Бухгалтерский учет в основных отраслях народного хозяйства : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1984. – 400 с.
8. Козлова Е. П. Бухгалтерский учет в промышленности / Е. Козлова, Н. Парашутин. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 438 с.
9. Чебанова Н. В. Бухгалтерський фінансовий облік : посібник / Н. Чебанова, Ю. Василенко. – Київ : Академія, 2002. – 576 с.
10. Белоусов А. А. Облік і внутрішній аудит основних засобів в портах морського транспорту : дис. ...канд. екон. наук : 08.06.04 / Анатолій Аатолійович Белоусов. – К., 2003. – 167 с.
11. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 146–151.
12. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика : навчальний посібник / В. Лень, В. Гливленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.
13. Омельченко О. Ю. Облік основних засобів і операцій по їх оподаткуванню : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / О. Ю. Омельченко. – К., 2006. – 23 с.
14. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. – 2-ге вид. доповнене і перероблене. – К. : Алерта, 2007. – 954 с.

15. Бухгалтерський фінансовий облік в сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник / Михайлов М. Г., Телегунь М. І., Кадецька А. М., Баранік О. О. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 472 с.
16. Волкова І. А. Фінансовий облік : навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 228 с.
17. Лишилєнко О. В. Фінансовий облік : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 556 с.
18. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік [текст] : навч. посіб. / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 688 с.
19. Гаценко О. П. Облік необоротних активів в умовах формування ринкових відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / О. П. Гаценко. – К., 2000. – 20 с.
20. Зюкова М. М. Удосконалення обліку та аналізу основних засобів (на матеріалах хлібопекарських підприємств Полтавської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / М. М. Зюкова. – Харків, 2004. – 21 с.
21. Бондар М. І. Облік і аудит основних засобів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / М. І. Бондар – К., 2001. – 23 с.
22. Янчев А. В. Облік та аналіз відтворення основних засобів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / А. В. Янчев. – Луганськ, 2004. – 21 с.
23. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий облік» (розділи «Облік основних засобів», «Облік інших необоротних матеріальних активів», «Облік нематеріальних активів») для студентів III курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей. – Одеса : ОДЕУ, ротاپронт, 2010 р. – 82 с.